

ЧАСОПИС КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ПРАВА

Український науково-теоретичний часопис

Заснований
у жовтні 2001 року

2018/2

Виходить
4 рази на рік

Київський університет права НАН України
Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України

Головний редактор
Шемпученко Ю.С.

**Заступник
головного редактора**
Бошицький Ю.Л.

Редакційна колегія

Андрійко О.Ф.,
Баганов О.В.,
Горбатенко В.П.,
Костенко О.М.,
Кулинич П.Ф.,
Луць В.В.,
Оніщук М.В.,
Пархоменко Н.М.,
Савчук К.О.,
Усенко І.Б.,
Ходаківська Т.В. (редактор)

**Іноземні члени редакційної
колегії**

Райнер Арнольд (Німеччина),
Уільям Батлер (США),
Арнольд Варенвальд (Німеччина),
Адам Махарадзе (Грузія),
Вероніка Сікора (Угорщина),
Андраш Торма (Угорщина),
Герберт Шамбек (Австрія),
Анджей Шміт (Польща)

Рекомендовано до друку
Вченою радою
Київського університету права
НАН України
(протокол № 1 від 28.08.2018)
Вченою радою
Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького
НАН України
(протокол № 6 від 26.06.2018)

Передплатний індекс
23994

ISSN 2219-5521

ЗМІСТ

<i>Акуленко В.І.</i> Глухівський слід в історії вітчизняної академічної науки: до 100-річчя НАН України	4
<i>Бошицький Ю.Л.</i> Нові завдання Київського університету права до 100-річчя Національної академії наук України	10
Видатні правознавці України	
<i>Усенко І.Б.</i> Петро Омелянович Недбайло – вчитель наших вчителів	15
Теорія та історія держави і права. Філософія права	
<i>Атаманчук І.В., Ковальчук Ю.І.</i> Окремі аспекти уніфікації процесуального права України як чинник гармонізації національного права в умовах європейської інтеграції	23
<i>Бігун В.С.</i> Добросесність як принцип правосуддя: постановка проблеми та сучасний дискурс	29
<i>Вовк О.Й.</i> Литовська метрика: історичне джерело міського права України XV–XVIII століть	33
<i>Гайдулін О.О.</i> Інтерпретація поняття «уразливий стан особи»: законодавчі визначення та сучасний правовий дискурс	40
<i>Костенко І.В.</i> Українські університети у європейських країнах	44
<i>Макаренко Л.О.</i> Правосуб'єктність: проблеми і перспективи наукового пізнання	48
<i>Осауленко А.О.</i> Реформування кримінально-виконавчої системи в перші роки існування України як незалежної держави (1992–1993 рр.)	52
<i>Софінська І.Д.</i> Громадянство: зародження правової доктрини	57
<i>Федчишин Д.В.</i> Розвиток правового регулювання здійснення прав на землю в Україні до початку XX століття	63
<i>Цвєткова Ю.В.</i> Правове забезпечення свободи віросповідання як чинник утворення І Речі Посполитої	67
<i>Шаркова І.М.</i> Типологія уразливих груп населення: історико-правова реконструкція	71
<i>Волощина Я.Л.</i> Правове супроводження зовнішньоекономічної діяльності підприємства, установи, організації	75
<i>Ковальчук І.В.</i> Організаційно-правові засади діяльності крайових судів у Галичині в складі Австрії та Австро-Угорщини (1855–1918 рр.)	80
<i>Кужелєв О.М.</i> Класифікація правових послуг	87
Конституційне право та конституційний процес в Україні	
<i>Корнієнко П.С.</i> Прокуратура як елемент організаційно-правових гарантій захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні	92

<i>Мартянова С.М.</i> Чинники ефективності судової влади щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина	96
<i>Панова І.Ю.</i> Правовий статус старости як виборної посадової особи місцевого самоврядування	101
<i>Богданова С.Д.</i> Категорія «взаємодія» як фактор у контексті діяльності суб'єктів конституційного права	106
Адміністративне право і процес. Фінансове право. Інформаційне право	
<i>Яковець І.С., Лук'янченко Є.О.</i> Роль суспільно корисних робіт у системі адміністративних стягнень	110
<i>Вакарюк Л.В., Худик А.М.</i> Принцип встановлення податків і зборів виключно законом та конституційні засади місцевого оподаткування в Україні	113
<i>Німко О.Б., Дерманська О.В.</i> Публікація в соціальній мережі, скріншот та електронне листування як докази для захисту прав у адміністративному судочинстві	118
<i>Гбур Л.В.</i> Органи публічної влади як суб'єкти адміністративно-правового регулювання відносин у сфері використання та охорони водних ресурсів	123
<i>Макарчук Р.В.</i> Вплив елементів податку на здійснення процедури його адміністрування (на прикладі екологічного податку)	128
<i>Saliy S.</i> Reforming the taxation system in terms of interaction with international financial organizations	132
<i>Труба Р.М.</i> Особливості діяльності Державного бюро розслідувань в Україні: адміністративно-правові засади	137
Проблеми цивільного та підприємницького права в Україні	
<i>Бондар І.В.</i> Об'єкти особистих немайнових правовідносин	141
<i>Бондарчук Н.В., Мамчур С.М.</i> Медіація та фасилітація як позасудові засоби вирішення спорів: поняття та їх відмінність	145
<i>Дорошенко Л.М.</i> Поняття та сутність корпоративного договору	150
<i>Лукашевич-Крутник І.С.</i> Договірні зобов'язання з надання транспортних послуг у системі цивільно-правових зобов'язань	155
<i>Маларчук Л.С.</i> Нові правила оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців під час звернення стягнення на майно боржника: переваги та недоліки	160
<i>Москаленко С.І.</i> Систематизація адміністративно-правових норм у галузі цивільної авіації в Україні	165
<i>Терзі О.О.</i> Система суб'єктів управління у сфері охорони здоров'я	168
<i>Воронцова К.О.</i> Особливості судового порядку захисту прав суб'єктів інтелектуальної власності у сфері охорони здоров'я	174
<i>Гичка К.І.</i> Зміст судового рішення у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення	178
<i>Гоголіна Г.В.</i> Суб'єктний склад Інтернет-аукціону	184
<i>Мамедова С.М.</i> Деякі питання стягнення пені та штрафу за порушення господарсько-правових зобов'язань	188
<i>Орінда Е.Н.</i> Забезпечення права на доступ до лікарських засобів як інструмент боротьби з епідеміями і пандеміями	192
Проблеми права інтелектуальної власності	
<i>Бошицький Ю.Л.</i> Деякі актуальні питання реалізації права інтелектуальної власності в системі Національної академії наук України	197
<i>Ващинець І.І.</i> Вплив практики Європейського суду з прав людини на межі суб'єктивних авторських прав	205
<i>Кузьмич І.І.</i> Міжнародно-правові акти у сфері правової охорони інтелектуальної власності на біотехнології	209
<i>Мартинич М.К.</i> Освіта як ключовий чинник в сприянні захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні	216
<i>Потурай К.С.</i> Проблематика забезпечення балансу інтересів суспільства, авторів та інших правовласників при створенні і використанні твору кінематографії як складного комплексного об'єкта права інтелектуальної власності	221
<i>Романюк Т.В.</i> Порівняльний аналіз систем захисту корисних моделей: ключові аспекти	227
<i>Синдецька А.В.</i> Проблемні аспекти спадкування прав на винаходи: аналіз теорії та практики	232
<i>Стройко І.А.</i> Актуальні проблеми використання технології блокчейн для захисту суміжних прав організацій мовлення	236
<i>Lullier V.</i> Le droit de communication au public en matiere de droit d'auteur : ses sources et leurs articulations	240
Аграрне, земельне та екологічне право	
<i>Кулинич П.Ф.</i> Питання правової теорії та практики оренди землі в умовах завершення земельної реформи в Україні	254
<i>Засць О.І.</i> Законодавчо-правові засади володіння землею в Україні	257
<i>Кулинич А.П.</i> Особливості права комунальної власності на землю в об'єднаних територіальних громадах	261
<i>Хорошевська О.І.</i> Класифікація правовідносин у сфері паювання майна колективних сільськогосподарських підприємств	266
<i>Череміс О.О.</i> Правове регулювання земельних відносин у сфері містобудування в Європі та рецепція європейських норм законодавством України	269
Кримінальне право та кримінологія	
<i>Ахмедов В.А.</i> Об'єкт злочинів проти правосуддя як одна з підстав їх наукової класифікації: сучасні теоретичні підходи і практичне значення	276
<i>Гальцова О.В.</i> Щодо впливу персоналу установ виконання покарань на засуджених до позбавлення волі	280
<i>Горбань Н.С.</i> Гарантії адвокатської діяльності: поняття, генеза, значення	284
<i>Перелигіна Р.В., Мирко Б.М.</i> Щодо окремих аспектів кримінальної відповідальності за провокацію підкупу	289
<i>Філіппов С.О.</i> Кримінологічна політика у сфері транскордонних відносин	292
<i>Бойко В.В.</i> Специфіка детермінації тяжкої насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи в особливо великих містах України	297

tified and lawful decisions (the function of resolving social conflicts) and the ability to influence social interaction by adopting decisions compulsory for all (the regulatory function).

Key words: Constitution of Ukraine, judiciary, judicial bodies, judicial control, judicial reform, justice, effectiveness of the activities of the judiciary, rights and freedoms of man and the citizen.

УДК 340; 342

І.Ю. ПАНОВА

*Ірина Юріївна Панова, кандидат юридичних наук,
старший викладач Київського університету імені
Бориса Грінченка*

ПРАВОВИЙ СТАТУС СТАРОСТИ ЯК ВИБОРНОЇ ПОСАДОВОЇ ОСОБИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Інститут старости прийшов до України зовсім недавно. Він є для нас новим та цікавим. Якщо звернутися до Академічного тлумачного словника, посадова особа місцевого самоврядування «староста» має різні, залежно від історичного періоду, території, трактування: 1. В Україні, в Польщі та в Литовському князівстві (у XV–XVIII ст.) староста – керівник місцевого міського чи сільського управління або самоврядування; війт; 2. У Західній Україні (до 1939 р.) – начальник, голова повіту; 3. У царській Росії – голова сільської громади¹. У «радянський період» функціонування в системі місцевого самоврядування України інституту «старости» не було передбачено. Базовою посадовою особою місцевого самоврядування територіальної громади виступав голова сільської селищної ради². Сучасне запровадження в системі місцевого самоврядування інституту «старости» пов'язане із необхідністю європейського розвитку України.

У науковій літературі останнього часу немає окремих статей, присвячених правовому статусу старости як посадової особи місцевого самоврядування. Аналіз цього питання можна здійснити крізь призму нормативно-правових актів та науково-практичного посібника «Становлення інституту старости: перші кроки», підготовленого колективом авторів. Це – М.І. Баюк, М.І. Войт, Т.В. Гаман, О.Г. Гуменюк, І.Б. Ковтун, Р.Б. Примуш, І.В. Рижук, Л.П. Требик, С.В. Флентін, С.В. Циц.

Метою даної статті є дослідження правового статусу старости як виборної посадової особи місцевого самоврядування. Зокрема, з'ясування порядку набуття статусу старости, його повноваження, функцій, правові гарантії реалізації його прав, а також його відповідальність.

У 2014 р. Урядом України було запроваджено реформу місцевого самоврядування і схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в країні, якою було визначено план заходів щодо проведення децентралізації влади в Україні. Одним із очікуваних результатів її було утворення об'єднаних територіальних громад, спроможних самостійно або через органи місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення³. Такі об'єднання в Україні почали утворюватися в основі з адміністративними центрами. Відповідно, в адміністративних центрах функціонує сільська, селищна, міська ради та сільський, селищний, міський голови об'єднаних територіальних громад. Ті села, селища, міста, що ввійшли до об'єднання та не є їх адміністративними центрами, не залишились без очільника.

На виконання вищезазначеної Концепції було прийнято ряд нормативних актів, зокрема, 5 лютого 2015 р. було прийнято Закон України (далі – ЗУ) «Про добровільне об'єднання територіальних громад», яким було запроваджено посаду старост, які очолили села, селища, що не є адміністративними центрами та входять до об'єднаної територіальної громади.

Пізніше ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо статусу старости села, селища» від 9 лютого 2017 р. № 1848-VIII було внесено зміни до ст. 1 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» та означено, що староста очолює старостинський округ та представляє інтереси жителів частини території об'єднаної територіальної громади, на якій розташовані один або декілька населених пунктів (сіл, селищ), крім адміністративного центру об'єднаної територіальної громади⁴.

Розділом IV «Прикінцеві положення» ЗУ «Про добровільне об'єднання територіальних громад» визначено, що із прийняттям вищезазначеного закону потрібно внести зміни до ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», зокрема доповнити його ст. 14-1⁵. Відповідно цей закон було доповнено на підставі ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо статусу старости села, селища» від 9 лютого 2017 р. № 1848-VIII, а саме ст. 14-1 – «староста», ст. 54-1 – «повноваження старости», ст. 79-1 – «дострокове припинення повноважень старости»⁶.

Також на підставі ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо статусу старости села, селища» від 9 лютого 2017 р. № 1848-VIII було доповнено словом «старости» ЗУ «Про службу в органах місцевого самоврядування», ЗУ «Про запобігання корупції», а також викладено в новій редакції ч. 6 ст. 2, абз. 6 ч. 1 ст. 3, ч. 10 ст. 17, абз. 13 ч. 6 ст. 25 ЗУ «Про місцеві вибори» в положеннях, які стосуються виборів старости⁷.

Так само 9 лютого 2017 р. був прийнятий ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо добровільного приєднання територіальних громад» № 1851-VIII, яким було внесено зміни до ЗУ «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та доповнено його Розділом II-1, де в ст. 8-3 цього закону вказано, що сільський, селищний голова територіальної громади, що приєдналася до об'єднаної територіальної громади, виконує обов'язки старости відповідно до закону на період повноважень ради об'єднаної територіальної громади поточного скликання. За ним зберігаються розмір та умови оплати праці, що були йому встановлені як сільському, селищному голові до приєднання⁸. Тобто, законом від 9 лютого 2017 р. № 1851-VIII було продовжено впровадження в наше законодавство посади старости.

Варто звернути увагу і на те, що порядок організації роботи старости регулюється також Положенням про старосту, яке затверджується сільською, селищною, міською радою (п. 7 ст. 14-1 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні»)⁹. Такі Положення вже прийняті багатьма сільськими, селищними, міськими радами. Всі вони мають відповідати Конституції України, Законам України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про місцеві вибори», іншим актам законодавства України.

На нашу думку, слід з'ясувати законодавче визначення старости. У ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» в ст. 14-1 закріплено, що староста є виборною посадовою особою місцевого самоврядування¹⁰. Вважаємо таке визначення не чітким та не повним. В інших нормативних актах визначення старости нами не зустрічалось.

В юридичній літературі автори по-різному тлумачать поняття правового статусу органів місцевого самоврядування, але усі вони дотримуються того, що правовий статус – це сукупність їх прав і обов'язків, які визначаються Конституцією України, ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», іншими законами та нормативно-правовими актами¹¹.

На нашу думку, правовий статус старости включає: порядок набуття ним статусу, його повноваження і функції, правові гарантії реалізації його прав, а також його відповідальність.

Щодо набуття статусу старости, то ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає, що він обирається жителями села, селища (сіл, селищ), розташованого на території відповідного старостинського округу, на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування в порядку, визначеному законом, і здійснює свої повноваження на постійній основі¹². Варто звернути увагу на той момент, що староста обирається, тому його називаються виборною посадовою особою.

Вибори старости проводяться за мажоритарною системою відносної більшості в єдиному одномандатному виборчому окрузі, до якого входить територія одного або декількох населених пунктів (сіл, селищ), визначених сільською, селищною, міською радою об'єднаної територіальної громади з метою забезпечення представництва інтересів жителів такого¹³.

Щодо віку, з якого може обиратися староста, то у ст. 9 ЗУ «Про місцеві вибори» з посиланням на положення ст. 70 Конституції України визначено, що старостою може бути обраний громадянин України, який має право голосу, тобто досяг 18 років¹⁴. Причому в законодавстві не встановлено обмежень щодо максимального віку кандидатів на посаду старости.

Натомість ЗУ «Про місцеві вибори» визначає, що старостою не може бути обраний громадянин України, який має судимість за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, злочину проти виборчих прав громадян чи корупційного злочину, якщо ця судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку¹⁵.

Законодавство навіть визначає види виборів старост: чергові, позачергові, повторні, перші.

Чергові місцеві вибори проводяться одночасно на всій території України в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень старост, обраних на попередніх чергових місцевих виборах. Рішення про проведення чергових виборів старост приймається Верховною Радою України. *Позачергові* вибори старости призначаються радою відповідної об'єднаної територіальної громади в разі дострокового припинення повноважень старости. *Повторні* вибори старости призначаються відповідною територіальною виборчою комісією в порядку, встановленому ЗУ «Про місцеві вибори», у разі визнання відповідних виборів такими, що не відбулися, чи в разі визнання особи, обраної старостою, такою, яка відмовилася від посади старости. *Перші* вибори старости призначаються відповідною радою об'єднаної територіальної громади¹⁶.

Також щодо виборів старост, то п. 6 ст. 11 ЗУ «Про місцеві вибори» визначає, що позачергові, перші вибори старост можуть проводитися одночасно з виборами Президента України, виборами народних депутатів України, референдумом¹⁷. Більш детально питання виборів старост визначають положення ЗУ «Про місцеві вибори»¹⁸.

Щодо повноважень старости, то вони починаються з моменту складення ним присяги згідно із Законом України «Про службу в органах місцевого самоврядування» на пленарному засіданні відповідної сільської, селищної, міської ради, на якому відповідною територіальною виборчою комісією були оголошені рішення щодо його обрання та реєстрації. Сам строк повноважень старости, обраного на чергових виборах, становить п'ять років, крім випадків дострокового припинення його повноважень з підстав і в порядку, визначених законодавством¹⁹.

Варто звернути увагу на те, що староста не може мати інший представницький мандат, суміщати свою службову діяльність з іншою посадою, у тому числі на громадських засадах, займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю²⁰.

Як вже зазначалось вище, у законодавстві визначено повноваження старост. Зокрема, він: 1) представляє інтереси жителів відповідного села, селища у виконавчих органах сільської, селищної, міської ради; 2) бере участь у пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради та засіданнях її постійних комісій; 3) має право на гарантований виступ на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради, засіданнях її постійних комісій з питань, що стосуються інтересів жителів відповідного села, селища; 4) сприяє жителям відповідного села, селища у підготовці документів, що подаються до органів місцевого самоврядування; 5) бере участь в організації виконання рішень сільської, селищної, міської ради, її виконавчого комітету, розпоряджень сільського, селищного, міського голови на території відповідного старостинського округу та у здійсненні контролю за їх виконанням; 6) бере участь у підготовці проекту місцевого бюджету в частині фінансування програм, що реалізуються на території відповідного старостинського округу; 7) вносить пропозиції до виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради з питань діяльності на території відповідного старостинського округу виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, підприємств, установ, організацій комунальної власності та їх посадових осіб; 8) бере участь у підготовці проектів рішень сільської, селищної, міської ради, що стосуються майна територіальної громади, розташованого на території відповідного старостинського округу; 9) бере участь у здійсненні контролю за використанням об'єктів комунальної власності, розташованих на території відповідного старостинського округу; 10) бере участь у здійсненні контролю за станом благоустрою відповідного села, селища та інформує сільського, селищного, міського голову, виконавчі органи сільської, селищної, міської ради про його результати; 11) отримує від виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, підприємств, установ, організацій комунальної власності та їх посадових осіб інформацію, документи і матеріали, необхідні для здійснення наданих йому повноважень; 12) сприяє утворенню та діяльності органів самоорганізації населення, організації та проведенню загальних зборів, громадських слухань та інших форм безпосередньої участі громадян у вирішенні питань місцевого значення у відповідному селі, селищі; 13) здійснює інші повноваження, визначені законодавством²¹.

Причому при здійсненні наданих повноважень староста є підзвітним, підконтрольним і відповідальним перед жителями відповідного села, селища, відповідальним – перед сільською, селищною, міською радою. Староста не рідше одного разу на рік звітує про свою роботу перед жителями відповідного села, селища на відкритій зустрічі з громадянами. На вимогу не менше половини депутатів сільської, селищної, міської ради староста інформує раду про свою роботу²².

Щодо функцій, які покладені на старосту, то окремо вони не виділяються в законодавстві та не аналізувалися науковцями. На наш погляд, вони впливають із його повноважень. Розглядаючи вищезазначені повноваження, можна виділити такі функції старости: *представницька* (представляє інтереси жителів відповідного села, селища тощо); *бюджетна* (бере участь у підготовці проекту місцевого бюджету тощо); *інформаційна* (отримує від виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, підприємств, установ, організацій комунальної власності та їх посадових осіб інформацію, необхідну для здійснення наданих йому повноважень тощо); *контрольна* (бере участь у здійсненні контролю за використанням об'єктів комунальної власності, здійсненні контролю за станом благоустрою тощо); *установча* (сприяє утворенню та діяльності органів самоорганізації населення тощо); *організаційна* (бере участь в організації виконання рішень сільської, селищної, міської ради, її виконавчого комітету, розпоряджень сільського, селищного, міського голови на території відповідного старостинського округу тощо).

Перелік вищезазначених функцій, на нашу думку, не є вичерпним, оскільки в ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» в п. 1 ч. 13 ст. 54-1 визначено, що староста здійснює інші повноваження, визначені цим та іншими законами²³. Тому **функції старости можуть розширюватися**.

Якщо проаналізувати законодавство України, яке стосується місцевого самоврядування, то в ньому окремо не виділяються положення, присвячені правовим гарантіям реалізації прав старости.

У ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» ст. 71 визначено про гарантії місцевого самоврядування, його органів та посадових осіб. Оскільки староста є посадовою особою місцевого самоврядування (в органах місцевого самоврядування відноситься до шостої категорії посад, відповідно до ЗУ «Про службу в органах місцевого самоврядування»²⁴), то вважаємо, що положення цієї статті поширюються

і на нього. Зокрема, відповідно до цієї статті, староста самостійно реалізує надані йому повноваження. Органи виконавчої влади, їх посадові особи не мають права втручатися в законну діяльність, а також вирішувати питання, віднесені Конституцією України, цим та іншими законами до повноважень старости, крім випадків, передбачених законодавством. У разі розгляду місцевою державною адміністрацією питань, які зачіпають інтереси місцевого самоврядування, вона повинна повідомити про це старосту²⁵.

Також важливою гарантією реалізації прав старост, закріпленою ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», є те, що староста має право звертатися до суду щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади, інших органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальних громад, повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування²⁶.

Щодо відповідальності старости, то окремо в законодавстві вона також не зазначається. А оскільки староста є посадовою особою місцевого самоврядування, то можна звернутися до положень ст. ст. 74, 75, 76, 77 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні». Так, згідно із цим законом староста несе відповідальність за свою діяльність перед територіальною громадою, державою, юридичними і фізичними особами. Причому підстави, види і порядок відповідальності старости визначаються Конституцією України, цим та іншими законами²⁷.

Слід окремо виділити основні положення, які стосуються відповідальності старости:

– по-перше, старости несуть відповідальність у разі порушення ними Конституції або законів України;

– по-друге, вони є підзвітними, підконтрольними і відповідальними перед територіальними громадами; територіальна громада у будь-який час може достроково припинити повноваження старости, якщо вони порушують Конституцію або закони України, обмежують права і свободи громадян, не забезпечують здійснення наданих їм законом повноважень;

– по-третє, шкода, заподіяна юридичним і фізичним особам в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності старости, відшкодовується за рахунок їх власних коштів у порядку, встановленому законодавством²⁸.

У законодавстві також закріплено положення, що стосуються випадків, при настанні яких повноваження старости можуть бути достроково припинені. Зокрема, у разі: 1) його звернення з особистою заявою до сільської, селищної, міської ради про складення ним повноважень старости; 2) припинення громадянства України або виїзду на постійне проживання за межі України; 3) набуття громадянства іншої держави; 4) набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього; 5) набрання законної сили рішенням суду про притягнення його до відповідальності за правопорушення, пов'язане з корупцією, яким накладено стягнення у виді позбавлення права займати посади або займатися діяльністю, що пов'язана з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; 6) набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним, безвісно відсутнім чи оголошення померлим; 7) його смерті; 8) відкликання з посади за народною ініціативою; 9) за рішенням сільської, селищної, міської ради, якщо він порушує Конституцію або закони України, права і свободи громадян, не забезпечує здійснення наданих йому повноважень; 10) відкликання з посади за народною ініціативою²⁹; 11) у день набрання чинності актом Президента України про утворення військової адміністрації згідно із ЗУ «Про правовий режим воєнного стану» (у разі введення воєнного стану в окремих місцевостях у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях)³⁰.

Отже, проаналізувавши законодавство, можна стверджувати, що староста є посадовою особою місцевого самоврядування, причому виборною.

Вважаємо, що законодавчо не достатньо чітко сформульовано визначення старости, тому пропонуємо своє: староста – це виборна посадова особа місцевого самоврядування, яка наділена повноваженнями, встановленими в законодавстві, що можуть розширюватися, має законодавчо встановлені гарантії реалізації своїх прав та несе відповідальність за свою діяльність.

Щодо правового статусу старости, то, на нашу думку, його можна простежити, досліджуючи нормативно-правові акти. Причому, якщо порядок набуття статусу старости, його повноваження, гарантії його прав, відповідальність закріплені в законодавстві, то його функції слід розглядати крізь призму повноважень. Також серед функцій старости необхідно виділяти: представницьку, бюджетну, інформаційну, контрольну, установчу, організаційну.

Варто зазначити, що Конституція України не містить положень, які стосуються правового статусу старости. Її положення, які торкаються місцевого самоврядування, потребують серйозних змін, що, на нашу думку, мають бути внесені в найближчий час.

¹ Науково-практичний посібник: Становлення інституту старости: перші кроки / кол. авт.: М.І. Баюк, М.І. Войт, Т.В. Гаман, О.Г. Гуменюк, І.Б. Ковтун, Р.Б. Примуш, І.В. Рижук, Л.П. Требик, С.В. Флентін, С.В. Циц / за заг. ред. М.І. Баюка. – Хмельницький: ПП МЕЛЬНИК А.А. – 2017. – С. 14 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cpk.in.ua/wp-content/uploads/2017/12/Stanovlennya_institutu_starosti.pdf

² Там само. – С. 9 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cpk.in.ua/wp-content/uploads/2017/12/Stanovlenya_institutu_starosti.pdf

³ Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

⁴ Про внесення змін до деяких законів України щодо статусу старости села, селища: Закон України від 9 лютого 2017 р. № 1848-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2017. – № 12. – Ст. 134.

⁵ Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України станом 5 травня 2018 р. № 157-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2015. – № 13. – Ст. 91.

⁶ Про внесення змін до деяких законів України щодо статусу старости села, селища: Закон України від 9 лютого 2017 р. № 1848-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2017. – № 12. – Ст. 134.

⁷ Там само.

⁸ Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України станом 5 травня 2018 р. № 157-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2015. – № 13. – Ст. 91.

⁹ Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України станом на 10 червня 2018 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1997. – № 24. – Ст. 170.

¹⁰ Там само.

¹¹ Бальцій І.Ю. Деякі проблеми правового статусу сільських, селищних, міських голів / І.Ю. Бальцій // Актуальні проблеми держави і права. – 2003. – № 2. – С. 177.

¹² Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України станом на 10 червня 2018 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1997. – № 24. – Ст. 170.

¹³ Про місцеві вибори: Закон України станом на 19 березня 2017 р. № 595-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2015. – № 37–38. – Ст. 366.

¹⁴ Про місцеві вибори: Закон України станом на 19 березня 2017 р. № 595-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2015. – № 37–38. – Ст. 366; Конституція України: станом на 30 вересня 2016 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.

¹⁵ Про місцеві вибори: Закон України станом на 19 березня 2017 р. № 595-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2015. – № 37–38. – Ст. 366.

¹⁶ Там само.

¹⁷ Там само.

¹⁸ Там само.

¹⁹ Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України станом на 10 червня 2018 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1997. – № 24. – Ст. 170.

²⁰ Там само.

²¹ Там само.

²² Там само.

²³ Там само.

²⁴ Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України станом на 11 жовтня 2017 р. № 2493-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 33. – Ст. 170.

²⁵ Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України станом на 10 червня 2018 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1997. – № 24. – Ст. 170.

²⁶ Там само.

²⁷ Там само.

²⁸ Там само.

²⁹ Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України станом на 10 червня 2018 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1997. – № 24. – Ст. 170.

³⁰ Про правовий режим воєнного стану : Закон України станом на 26 травня 2018 р. № 389-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2015. – № 28. – Ст. 250.

Резюме

Панова І.Ю. Правовий статус старости як виборної посадової особи місцевого самоврядування.

У даній статті досліджується правовий статус старости як посадової особи місцевого самоврядування. Автором окремо розглянуто порядок набуття статусу старости, його повноваження, функції, правові гарантії реалізації його прав, а також його відповідальність.

Ключові слова: староста, посадова особа місцевого самоврядування, місцеве самоврядування, територіальна громада, старостинський округ.

Резюме

Панова И.Ю. Правовой статус старосты как выборной должностного лица местного самоуправления.

В данной статье исследуется правовой статус старосты как должностного лица местного самоуправления. Автором отдельно рассмотрен порядок приобретения статуса старосты, его полномочия, функции, правовые гарантии реализации его прав, а также его ответственность.

Ключевые слова: староста, должностное лицо местного самоуправления, местное самоуправление, территориальная община, старостинский округ.

Summary

Panova I. Legal status of the elder as an elective official of local self-government.

In this article the legal status of old age as an official of local self-government is investigated. The author separately considers the procedure for acquiring the status of an old man, his powers, functions, legal guarantees of the realization of his rights, as well as his responsibility.

Key words: senior official, local self-government official, local government, territorial community, old town district.

УДК 342.4

С.Д. БОГДАНОВА

Сніжана Дмитрівна Богданова, аспірант Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

КАТЕГОРІЯ «ВЗАЄМОДІЯ» ЯК ФАКТОР У КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА

Сучасний світ не може існувати без взаємодії його складових, що є запорукою його прогресивного розвитку. Таке явище пояснюється тим, що взаємодія – це не тільки взаємний вплив кількох об'єктів або суб'єктів один на одного (такий вплив може мати й руйнівний характер). З точки зору прогресу взаємодія повинна мати характер взаємної підтримки для ефективного забезпечення існування єдиного цілого.

Складність категорії «взаємодія» обумовлюється наявністю різних підходів щодо її розуміння залежно від певної сфери, в якій здійснюється розумова діяльність людини та напрямків конкретної галузі використання.

Нині правового регулювання конституційно-правових відносин у сфері забезпечення прав і свобод людини та громадянина, діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, реалізації правосуддя, визначення територіального устрою та в інших напрямках вказує на необхідність забезпечення вітчизняної науки конституційного права теоретичним обґрунтуванням категорії «взаємодія». Дане розуміння повинно ґрунтуватися на тлумаченні сутності конституційно-правових норм, що здійснюють правове регулювання зазначених вище інститутів та закріплюють повноваження, саме через які й буде здійснюватися взаємодія між ними.

Саме тому вагомим аргументом на користь актуальності теми даного дослідження є недостатній рівень та фрагментарність розкриття юридичної природи сутності конституційно-правової взаємодії учасників конституційно-правових відносин у сучасній науці конституційного права з точки зору сприйняття категорії «взаємодія» як взаємозв'язку та взаємопідтримки даних суб'єктів.

Розвиваючи правову науку, сучасні вчені тією чи іншою мірою торкалися теми розкриття правової сутності категорії «взаємодія». Так, висвітленням даного питання займалися такі вчені, як О.В. Батанов, Н.П. Гаєва, Б.П. Андресюк, Ю.А. Юдін, С.П. Черних, В.Н. Фесюнін, В.Д. Пчолкін, Ю.А. Хантю, Ю.С. Назар, С.К. Гречанюк, В.Ф. Мелешенко та інші.

Оскільки сутність категорії «взаємодія» у конституційному праві має особливий характер, спираючись на конституційне регламентування відносин, що виникають у процесі реалізації конституційно-правових норм, існує нагальна потреба у визначенні сутності категорії «конституційно-правова взаємодія» з метою уникнення деформації розуміння її першочергового значення, що спрямовано на ефективну реалізацію кожного положення, закріпленого конституцією України.

Метою статті є розкриття основних ознак та сутності категорії «конституційно-правова взаємодія» через дослідження категорії «взаємодія» як філософського, загальноправового та конституційно-правового явища.

Для того щоб надати конституційно-правову характеристику категорії «взаємодія» відповідно до сучасної теорії конституційного права України та положень чинного законодавства, необхідно попередньо розкрити сутність взаємодії як виключно філософської категорії та визначити її поняття й характерні риси для юридичної науки на загальнотеоретичному рівні.

Виходячи з філологічних особливостей сучасної української мови, саме слово «взаємодія», відповідно до тлумачення словника української мови, необхідно розуміти як взаємний зв'язок між предметами дії, а також погодження дії між ким -, чим-небудь¹.

Потрібно зазначити, що «взаємодія» як філософська категорія визначає у широкому розумінні процеси впливу об'єктів один на одного, їхню взаємну обумовленість і породження одним об'єктом іншого². Сама